

TÜRK DÜNYASININ ORTAK KÜLTÜR MİRASI: NEVRUZ *COMMON CULTURAL HERITAGE OF THE TURKISH WORLD: NAURUZ*

Okt. Emrah ÇETİN
Bartın Üniversitesi

Abstract

Culture is a common way of life of a nation. The most important elements of culture are traditions, customs and beliefs. The reflections of these nations' traditions, customs and beliefs to the social life are "festivals". All nations have special days for comemorating important events experienced in the history, keeping alive the customs, the traditions and fulfilling the religious beliefs. And Nauruz is one of these special days kept alive throughout the history of the Turkish world. It is the national holiday of the Turkish world. If Nauruz traditions of the Turks are taken into consideration through Central Asia-Seljuk-Ottoman-Republic process, it shows continuity. Today, Nauruz festival continues to be celebrated with the same enthusiasm in Turkey, Iran, Afghanistan, Pakistan, Turkmenistan, Tajikistan, Kyrgyzstan, Azerbaijan and Kazakhstan located within the historical boundaries of the Seljuk Empire. In this aspect, this tradition that has been living for thousands of years in the Turkish world is the common cultural heritage of the Turks. Turkish people's loyalty to their families, traditions, customs and states brought Nauruz to these days..

Key Words: *Republic, Nauruz, Central Asia, Ottoman, The Turkish World.*

Öz

Kültür, bir milletin ortak yaşam tarzıdır. Kültürün en önemli unsurları; gelenek, görenek ve inançlardır. Her milletin sahip olduğu gelenek, görenek ve inançların sosyal yaşama yansıyan yüzü ise bayramlardır. Milletler, tarihsel süreç içerisinde yaşanan önemli olayları anmak, örf ve adetlerini yaşatmak ve dini inançlarını yerine getirmek itibarıyla özel günler yaşar. İşte Nevruz da Türk dünyası için tarih boyunca yaşatılan bu özel günlerden biridir. Türk dünyasının milli bayramıdır. Türklerin Nevruz gelenekleri, Orta Asya-Selçuklu-Osmanlı-Cumhuriyet çizgisinde ele alınırsa süreklilik gösterir. Bugün Büyük Selçuklu Devleti'nin tarihi sınırları içinde bulunan Türkiye, İran, Afganistan, Pakistan, Türkmenistan, Tacikistan, Kırgızistan, Azerbaycan ve Kazakistan'da Nevruz Bayramı aynı coşku ile kutlanmaya devam etmektedir. Bu yönüyle Türk dünyasında binlerce yıldan beri yaşayan bu gelenek, Türklerin ortak kültür mirasıdır. Türklerin ailesine, örf ve adetlerine, geleneklerine ve devletlerine olan sadakatleri "Nevruz" u bugünlere taşımıştır.

Anahtar Kelimeler: *Cumhuriyet, Nevruz, Orta Asya, Osmanlı, Türk Dünyası*

1. Giriş

Kültür, bir milleti millet yapan değerler bütünüdür. Kültürün en önemli unsurları ise içinde binlerce yıllık bir geçmişi barındıran gelenek ve göreneklerdir. Yeryüzünde yaşayan en eski kavimlerden olan Türklerin, tarihi derinliklerinden gelen zengin kültürel değerleri, gelenek ve görenekları vardır. Nevruz Şenlikleri, Türklerin tarihin bilinen devirlerinden itibaren kutladıkları milli bayramlarından birisidir. Bayramlar milli ve dini duyguların, inançların, örf ve adetlerin uygulandığı, toplumda millet olma şuurunun kuvvetlendiği günlerdir (Çay 1999: 25). Milli kimliğin oluşturulmasında ve sürdürülmesinde bayramların önemli bir yeri vardır. Her millet, milli varlığını korumak için çeşitli motifler geliştirir. Ulusal kimliğini kültürel unsurlarla ortaya koyar. Bu bağlamda, Nevruz Bayramı, Türk toplumlarında milli benliğin ve milli kimliğin oluşturulmasında büyük bir öneme sahiptir (Tutar 2002: 611). Yüzyıllardır dünyanın değişik bölgelerinde yaşayan Türk topluluklarının ortak olarak kutladıkları bir milli bayram olan Nevruz, sosyal hayat ile tabiatın uyum içerisinde yürümesini sağlamaya yönelik derin bir varlık felsefesi ürünüdür (Ahmedov 2002: 1).

Her çağda, doğadaki mevsimlerin ve toprağın görünüşündeki değişiklikler insanları oldukça etkilemiştir. Yaşamının bu değişimle yakından ilgisi olduğunu düşünen insan, doğanın bu gücü karşısında onunla barışık olmanın yollarını aramış, ona bolluk ve bereket nitelikli dualar söylemiş, törenler düzenlenmiştir. Tarihin ilk topluluklarından beri ay, mevsim, yıl vb. değişiklikler törenlerle kutlanmıştır. Tarihin en eski çağlarından beri Türkler, baharın gelişini bayram olarak nitelemiş, kıştan sonra canlanan doğanın sevinçle karşılandığı şenlikler düzenlenmiştir.

Takvimin olmadığı dönemlerde insanlar hayatlarını temel uğraş alanlarına göre düzenlerlerdi. Bunlar; ekin ekme, bağ bozumu, hasat, koç katımı, baharın gelmesi vb. olaylardı (Genç 1995: 15). Bir yıl içerisinde doğadaki değişiklikler tarih boyunca bütün halklar tarafından tören, şenlik ve bayramlarla kutlanmıştır (Pirverdioğlu 2002: 44). Bütün milletlerin kültürlerinde görülen yeni yıl törenleri, yaşama biçimlerine, coğrafyalarına, ekonomik ve inanç yapılarına uygun koşullarda uygun zamanlarda çeşitli adlar altında kutlanır. İnanca bağlanan yeni yıl törenleri Asya ve Ön Asya toplumlarında benzer iklim ve coğrafya şartlarında zaman, ad ve uygulamadaki benzerlikleriyle kutlanmıştır (Malinowski 1998: 152).

Günle gecenin birbirine eşit olduğu ve kışın bitip baharın başladığı 21 Mart, gerek hayvancılıkla gerekse çiftçilikle uğraşan topluluklar için hayatın dönüm noktası olan önemli bir gündür. İklimdeki değişikliklerin insanların hayat tarzı ve uğraşlarındaki değişikliklerin başlangıcı olan 21 Mart tarihi, pek çok kavimde ve kültürde *yılbaşı* olarak kabul edilip, bayram günü gibi kutlanacak kadar önemlidir (Çobanoğlu 2000: 33-34). Gece ve gündüzün eşitlendiği 21 Mart günü, bütün kültürlerde soğuk, kötü ve meşakkatli olarak görülen kışın bitip sıcak, iyi ve şefkatli olarak kabul edilen Yazın başlangıcı olan Bahar'ın başladığı, tabiatın uyandığı ve dolayısıyla üremenin ve üretmenin başlangıcı demektir.¹

Bahar bayramlarını, dünyanın muhtelif bölgelerinde, çeşitli toplumlarda ve milletlerde görmek mümkündür. Bu kutlamaların bazıları dini bir içerik katılarak dini bir içerik katılarak yeniden güncelleştirilmiş ve yeniden isimlendirilmiştir (Önal 2000: 184). Bunlar, Yahudi inancında, Musa Peygamberin Yahudileri Firavun'un baskısından kurtararak Sina Yarımadası'na götürmesi gününün anısına *Pesah* bayramına, Hıristiyanlıkta ise İsa'nın yeniden doğuşunu temsilen kutlanan *Paskalya* yortusuna dönüştürülmüştür (Güngör 1995: 33,

¹ Türklerden başka diğer halklarda bahar gelenekleri ve Nevruzla ilişkileri hakkında bakınız: Kemalettin Köroğlu; "Mezopotamya'da Yeni Yıl Törenleri Nevruz'un Kökeni" Türk Dünyasında Nevruz, Yay. Haz. Nadir Devlet, İstanbul 1999, s. 35-39; Neşet Çağatay; "Kuzey Yarımküre Halklarının Yılbaşı Günü Nevruz", Uluslar arası Nevruz Semineri Bildirileri, 21-23 Mart 200 Ankara, s. 19-23.

Öztürk 1996: 71, İnan 1976: 176, Günay 2006: 245). Ayrıca, başta Ruslar olmak üzere Slav kökenli halklar tarafından her yıl 3-9 Mart günleri arasında kutlanan *Maslenitsa*, hem kutlanış sebebi, hem de kutlama biçimiyle Türk dünyasında kutlanan Nevruzla büyük benzerlikler gösterir (Alyılmaz 2009: 29-54).

Eski İran'da bahar bayramı ile ilgili olarak Firdevsî'nin Şehnâme'sinde bilgiler vardır. İranlılarda Nevruzun ortaya çıkışıyla ilgili farklı rivayetler anlatılır. Bu rivayetlerden birisi efsanevi İran hükümdarlarından Cemşid'in Azerbaycan'a geldiği gündür. Diğer bir İran rivayeti de ateşin Cemşid tarafından keşfiyle ilgilidir. Buna göre; ateşi ilk defa gören İranlılar korku ile ateşe secde etmişler ve onu mukaddes addetmişlerdir. İşte ateşin bulunduğu bugün İranlılarda Nevruz olarak kabul edilmiştir (Çay 1999: 1-6). Nevruz, Türkler arasından İslamiyet öncesinden beri kutlana gelen bir bayramdır. İslamiyet öncesi, ozanların kopuzlarıyla şiirler söylediği, tüm halkın toplandığı törenler tertip edilirdi (Güzel 1996: 168). Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra, sürgün avı, toy, şölen, yağ vb. gibi adetleri İslamiyet'e rağmen, bu dinin yeni bir unsuru olarak devam ettirmişlerdir. İslamiyet'i kabulden sonra Nevruz Bayramı kökeni itibarıyla birtakım dini sebeplere dayandırılmıştır (Çay 1999: 25). Bunlardan bazıları şunlardır: Hz. Ali'nin doğum günü olması, Hz. Ali'nin halife olduğu gün olması, Hz. Muhammed'in peygamberlik hilatini giydiği gün olması vb. (Makas 1987: 82-86).

Bütün bunlar göstermektedir ki başlangıçta yeni yılı karşılamak amacıyla dünyanın muhtelif bölgelerinde, çeşitli toplumlar tarafından kutlanan bahar bayramlarına zamanla çeşitli milletlerin kendi düşünceleri ve inançları katılarak milli bir kimlik kazandırılmıştır. Bundan dolayı Nevruz'un hangi millete ait olduğu sorusunun cevabını aramaktan ziyade, Nevruz'a milletlerin diğerlerinden farklı olarak kendi kültürlerinden neler kattığı araştırılmalıdır. Böylece milleti oluşturan milli kültür unsurlarından bazıları açığa çıkarılmış olacaktır. Unsurlar açığa çıktıktan sonra milleti bir arada tutacak ortak değer oluşturulacaktır. O bakımdan Nevruz olgusu ele alındığında önce Nevruz içerisindeki milli unsurlar, yani bizi diğerlerinden ayırt eden özellikler üzerinde durulmalı daha sonra da Nevruz'un evrensel değerleri üzerine bir değerlendirme yapılmalıdır (Boyras 2002: 290).

2. Nevruz Kelimesinin Menşei

Nevruz, Farsça bir kelime olup *nev*; *yeni*, *ruz*; *gün* yani *yeni gün* demektir. Yılbaşının ilk gününe, *yeni gün* anlamında *Nevroz* veya *Nevruz* denmiştir. Eski Ön Asya kavimlerinin yılbaşı ve bahar bayramının adıdır. Rumi takvimde Mart'ın 9'u, Miladi takvimde 21 Mart Nevruz günüdür (Sami 2006: 1474, Devellioğlu 2007: 830).

Nevruz, Türklerde, M.Ö. III. yüzyıldan beri kutlanan bir bahar bayramıdır. Adlandırmada ve uygulamada bazı farklılıklar olmakla birlikte Türk dünyasında Nevruz, aynı anlam ve birbirine benzer törenlerle kutlanmaktadır (Tutar 2002: 611). Türk dünyasında Nevruz, *Navruz*, *Novruz*, *Sultan-ı Nevruz*, *Sultan-ı Navruz*, *Navrez*, *Nevris*, *Naorus*, *Novros*, *Navris*, *Noruz* gibi bazı ağız farklılıklarıyla ifade edilmektedir (Türkdoğan 1996: 29).

Nevruz, Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde *Yılsırtı*, *Mart Dokuzu*, *Mart Bozumu*, *Sultan Nevruz*, *Güz Dönümü*, *Yeni Gün* gibi Türkçe isimlerle bilinmekte ve kutlanmaktadır. Hemen her Türk coğrafyasında ve Türk topluluklarında Nevruz'un izleri görülmektedir. *Altay Türkleri*; *Cılgayak Bayramı*, *Azerbaycan*; *Ergenekon*, *Bozkurt Bayramı*, *Başkurt Türkleri*; *Ekin Bayramı*, *Doğu Türkistan*; *Yeni Gün*, *Baş Bahar*, *Gagavuzlar*; *İlkyaz*, *Hakas Türkleri*; *Cılsırtı*, *Ulu Kün*, *Karaçay-Malkar Türkleri*; *Gollu*, *Gutan*, *Saban Toy*, *Tegri*, *Toy*, *Kazak Türkleri*; *Ulus Günü*, *Kazan Türkleri* ve *Karakalpaklar*; *Ergenekon Bayramı*, *Türkmenler*;

Teze Yıl, Uygur Türkleri; Yeni Gün gibi farklı isimlerle Nevruz'u kutlamaktadırlar (<http://www.necatidemir.net/images/demir/bkosem/nevruz.pdf>)

3. Nevruz'un Tarihi Temelleri

Türkler'de Nevruz'la ilgili görülen en önemli rivayet bu günün Ergenekon günü oluşudur. Bununla ilgili olarak Çay'ın, Ebulgazi Bahadır Han'ın Şecere-i Türk adlı eserinden aktardığı Ergenekon Destanı şöyledir (Çay 1999: 35-38) ;

Bir gün bütün kavimler Kök-Türkler'e karşı birleşerek onları hile ile yendiler. Kök-Türkler'in çadırlarını, mallarını, yurtlarını yağmaladılar. Büyüklerin hepsini kılıçtan geçirdiler. Küçükleri kendilerine köle yaptılar. Bu yağmadan kurtulan Kıyan/Kayan ve Negüş/Tukuz bir gece kadınlarıyla birlikte atlanıp kaçtılar. Yurda geldiler. Düşmandan kaçıp gelen dört maldan (deve, at, öküz, koyun) çok buldular. Dağların içinde insan yolu düşmez bir yer izleyip oturalım deyip dağa doğru sürülerini sürüp gittiler. Vardıkları yerde akarsular, çeşmeler, türlü otlar, meyveli ağaçlar, türlü türlü avlar vardı. O yeri görünce Tanrı'ya şükürler kıldılar ve buraya Ergenekon adını koydular. Dört yüz yıl sonra Ergenekon'da kendileri ve sürüleri o kadar çoğaldılar ki sığmadılar. Bu sebepten buradan çıkış yolları aramaya koyuldular. O zaman bir demircinin önerisiyle dağın geniş yerine bir kat odun, bir kat kömür dizdiler ve ateşlediler. Tanrı'nın gücüyle ateş kızdıktan sonra demir dağ eriyip akıverdi. Yüklü deve çıkacak kadar yol oldu. O günü, o ayı, o saati belleyip dışarı çıktılar. O günden beri yeni yılın başladığı gece Kök-Türkler'de adettir. O günü bayram sayarlar. Bir parça demiri ateşe salıp kızdırırlar. Önce Kağan bunu kıskaçla tutup örse koyar, çekiçle döver. Ondan sonra beyler de öyle yapar. Bugünü mukaddes bilirler, böylece Tanrı'ya şükretmiş olurlardı.

Nevruz, Türklerin tarih boyunca yaşattığı geleneksel bir bayramdır. Türklerin Nevruz gelenekleri, Orta Asya-Selçuklu-Osmanlı-Cumhuriyet çizgisinde ele alınırsa süreklilik gösterir. Bugün Büyük Selçuklu Devleti'nin tarihi sınırları içinde bulunan Türkiye, İran, Afganistan, Pakistan, Türkmenistan, Tacikistan, Kırgızistan, Azerbaycan ve Kazakistan'da Nevruz Bayramı aynı coşku ile kutlanmaya devam etmektedir. Bu yönüyle Türk dünyasında binlerce yıldan beri yaşayan bu gelenek Türklerin ortak kültür mirasıdır (Turan 1998: 102) Türklerin Nevruz gelenekleri ile ilgili olarak tarihi kaynaklarda geniş bilgiler bulmak mümkündür. Bu kaynaklardan bazıları; AbulKasım Firdevsi'nin *Şahname*, Kaşgarlı Mahmut'un *Divân-ı Lügat'it Türk*, Yusuf Has Hacib'in *Kutadgu Bilik*, Ömer Hayyam'ın *Nevruzname*, Hüca Ali Termizi'nin *Nevruzname*, Mevlana Lütfi'nin *Gül ve Nevruz* (Racabov 2000: 146). , Ebulgazi Bahadır Han'ın *Şecere-i Türk* (Ebulgazi Bahadır 1925: 35-38) adlı eserleridir. XI. Yüzyılda yaşayan ünlü âlim El-Biruni Nevruz'un yılbaşı olduğundan ve Türkler de dâhil bütün Asya toplulukları arasında bayram olarak her yıl kutlandığından söz etmiştir. Ayrıca Kaşgarlı Mahmut'un *Divân-ı Lügat'it Türk* adlı eserinde, Nevruz'un yılbaşı olduğu belirtilmiştir (Kafalı 1995: 25). Türklerde bilinen en eski takvim 12 Hayvanlı Türk Takvimi'dir (Turan 1998: 92-93) Bu takvimde yılbaşı 21 Mart, yani Nevruz'dur (Genç 1997: 1-2). Türklerin kullandığı takvimlerden biri de Celali Takvim'dir. Takvim-i Celali'de sene başı ve ilkbahar başlangıcı olan bu gün, Rum'î Takvime göre 9 Mart'a denk gelmekte ve Nevruz olarak kabul edilmektedir (Tepekaya 2002: 600). Selçuklularda bugün eğlenceler düzenlendiği, şenlikler yapıldığı, özel yemekler pişirildiği ve özel hediyeler alınıp verildiği bilinmektedir (Turan 1998: 92-93).

4. Geçmişten Günümüze Türk Dünyası'nda Nevruz

Osmanlı'da Nevruz: Osmanlılarda Nevruz geleneği hemen her dönemde yaşatılmıştır. 21 Mart Osmanlılarda *Nevruz-u Sultani* veya sadece *Nevruz* olarak

adlandırılmıştır. Gerek sarayda, gerekse halk arasında Nevruz coşkuyla kutlanmıştır (Tepekaya 2002: 604). Nevruz günü *Nevrûziye* denilen bir macun veya tatlı yemek adet olmuştur. Sarayda hekimbaşı misk, anber, türlü baharat ve kokulu otlar ilavesi ile hazırladığı macunu porselenden yapılmış kapaklı kâseler içinde Padişaha akşamdan takdim eder ve kendisine hil'at giydirilirdi. Nevrûziye, kadın efendilere, sultanlara ve mühim şahsiyetlere de verilir ve bu macundan yemenin şifa verdiği inanırdı. Nevruz münasebeti ile sadrazam, Padişaha donanmış atlar, değerli taşlarla süslenmiş silahlar ve pahalı kumaşlar gibi hediyeler verir, bunlara *Nevrûziye Pişkesi* denilirdi (Levy 1964: 234).

Osmanlı kanunnamelerinde verginin ilk taksitinin alındığı zaman olarak Nevruz seçilmiş, *resmin nısfı Nevruz-ı Sultani'de ve nısf-ı ahari son güz ayının evvelinde alına* hükmü yer almıştır. XVII. Yüzyıldan itibaren *Resm-i Nevruzîye* adıyla yeni bir vergi alınmıştır. Ayrıca savaş için asker toplanması, memurların maaşlarının ödenmesi ve vazifelerinin başlangıcı olarak Mart ayının seçildiği görülmektedir (Tepekaya 2002: 604-605). Nevruz, Osmanlı'nın son dönemlerine kadar kutlanmıştır. Osmanlı sarayındaki Nevruz törenleriyle ilgili olarak Sultan II. Abdülhamit'in kızı Ayşe Osmanoğlu şu bilgileri vermektedir;

Nevruz baharın ilk günü olduğundan bir gün önceden Eczane-i Hümayun'da hazırlanmış olan ve Nevruz Macunu denilen, üzerine altın tozu dökülmüş kırmızı renkte Nevruz şekeri hazırlanır, tüllerle bağlı güzel kâseler içinde Hanedan azasına, vükelaya, mevki sahiplerine dağıtılırdı. Lezzeti pek güzeldi. Sabah erken aç karnına yemesi şifa imiş. Bunun için gümüş tepsilere konur, yanına da "s" ile başlayan yedi türlü yiyecek düzülür, getirilirdi. "s" ile başlayan yedi türlü yiyecek şunlardı: susam, süt, simit, su, salep, safran, sarımsak. Bunlardan birer parça yalanınca şifa getireceğine inanılırdı (Osmanoğlu 2008: 107-108).

Kazakistan'da Nevruz: Kazakistan Türkleri, Nevruz Bayramı'nı SSCB tarafından yasaklandığı 1930 yılına kadar *Ulustın Uly Künü*, yani *Ulusun Ulu Günü*, deyimi ile adlandırmışlardır. Kazaklar, 1929 yılına kadar 21 Mart'ı yılbaşı olarak kutlamışlardır. Kazaklar ister dini mahiyette olsun, ister mahalli geleneklerden kaynaklansın bütün bayramları 4 gün süreyle kutlamaktadırlar. Nevruz Bayramı dolayısıyla evler baştanbaşa temizlenir, badana edilir. Yemekler yapılarak büyük ziyafetler verilir. Meydanda yakılan ateşler üzerinden atlanır. Tanrı'dan yeni yılla ilgili iyi dileklerde bulunur, küskünler barışır, toplumda birlik ve beraberlik hâkim olur. Kazak Türkleri, Kazakistan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığına kavuşmasından sonra 1991 yılından itibaren tekrar bu güne *Ulusun Ulu Günü* ifadesiyle milli bayram ilan etmişlerdir (Çay 1999: 121-125).

Kırgızistan'da Nevruz: Kırgız Türkleri yeni yıla Nevruz şenlikleri ile başlar. 22 Mart günü yeni yılın *Başay* denilen ilk ayının birinci günüdür (Karatayev 1997: 86). Nevruz'da Kırgızlar yedi gün önceden bayram temizliklerine başlar, insanlar da yıkanır, Nevruz'da en güzel bayramlık elbiselerini giyerler. Nevruz akşamı avlu yakınında ateş yakılır ve bütün insanlar yaşlı-genç demeden ateşten atlarlar. Ateşten atlama; insanların ruhlarını, niyetlerini temizleyerek yeni yıla arınmış olarak girme düşüncesini ifade eder (Tepekaya 2002: 602).

Özbekistan'da Nevruz: Özbekistan'da Nevruz, özel mesire yerleri ve vadilerde kutlanır. Zurnalar çalan davetçiler insanları bayrama davet eder. Nevruz günü âşıklar Özbek Türklerinin güzel destanlarını söylerler. Bir taraftan halk oyunları oynanırken, bir taraftan da pehlivanlar güreş tutuşur. Büyük kazanlarda özenle hazırlanan yemekler davetlilere sunulur. Tüm halkın katılımıyla 21 Mart'ta başlayan törenler bir hafta kadar devam eder (Işankulov

2004: 343-344). Özbekistan'ın 1991'de bağımsızlığını kazanmasından sonra Cumhurbaşkanı İslam Kerimov'un hazırlattığı özel kararname ile 21 Mart Nevruz Bayramı olarak belirlendi (Racabov 2000: 156).

Azerbaycan'da Nevruz: Azerbaycan'da halk, Nevruz'a birkaç hafta kala her Çarşamba akşam şenlikleri düzenler. Ateşler yakılır, evler temizlenir ve insanlar tepeden tırnağa yeni elbiselerini giyerler. Mumlar yakılır, Nevruz şekerleri hazırlanır, gelen misafirlere gül suyu dökülür. Gecelerde ateş oyunları oynanır. İnsanlar ateş üzerinden atlayarak, kışın tüm belalarından korunduklarına inanırlar (Nerimanoğlu 2004: 244) Azerbaycan'da Nevruz kutlamalarında *Han Bezeme* denilen bir oyun oynanır. Bu oyun gereği; beceriklilik, zekâ, tedbirli olma, iş bilirlik gibi vasıflara sahip bir kimse Hükümdar seçilir. Geleneğe göre, Nevruz süresince, hükümdarın emriyle dargınlar barıştırılır, toplumda birlik ve beraberlik sağlanmaya çalışılır (Hüseynoğlu 2000: 162). Ülkemizde her yıl 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda bir çocuğun iktidara çıkması, bir gün süreyle ülkeyi yönetmesinin Azeri geleneğiyle oldukça benzeştiği görülmektedir.

Türkmenistan'da Nevruz: Türkmenistan'da Nevruz Bayramı, halk arasında *Oğuz Bayramı* olarak geçmektedir. Nevruz gecesi, Oğuz gecesi olarak adlandırılır, milli oyunlarla meşgul olan Türkmen kızları da bu gecede türküler söyler (Geldiyev 2004: 418). Türkmenistan'da Nevruz için oldukça geniş bir sofraya hazırlanır. Nevruz için, Türkmen çöreği, Türkmen petiri, külce, yağlı börek, şekseke ve Türkmen pilavı hazırlanır. Nevruz'un en özel yemeği ise *Semeni*'dir. Birkaç aile birleşip büyük bir kazanda buğday özüne un, su ve şeker ekleyerek Semeni yaparlar (Uca 2007: 156, Cingöz vd. 1995: 22).

KKTC'de Nevruz: Kıbrıs Türklerinde Nevruz geleneği neredeyse unutulmuş gibidir. Kıbrıs'ta Nevruz, *Mart Dokuzu* ismiyle bilinmektedir. Bu ismin hikâyesi şöyledir: Larnaka kazasına bağlı Alamyino köyünün beyi senede bir, o da Mart'ın dokuzunda şölen düzenler, halkını tika basa doyurmuş. Bey ölünce şenlik günü unutulmamış. Her Mart'ın dokuzunda Alamyino ve civarındaki Türkler ailece kıra çıkar, hazırladıkları yiyecekleri yerler. Böylece *Mart Dokuzu* geleneğini devam ettirirler (Fedai 2004: 320). Kıbrıs Türkleri arasında, bu geleneği yaşatmaya çalışan bazı ailelerin Nevruz günü doğan kız çocuklarına Nevruz adını verdikleri bilinmektedir (İslamoğlu 1995: 50).

Türkiye'de Nevruz: II. Meşrutiyet'in ilanı sonrasında Nevruz geleneği milli bir özellik kazanmaya başlar. İttihat ve Terakki'nin iktidara gelişiyle ülkedeki hâkim fikir akımı Türkçülük olur. Dolayısıyla, Nevruz geleneği de bu düşünceyi süsleyen motiflerden birisi olarak ele alınır. Hatta İttihatçılar bu geleneği bütün ülkede resmi törenlerle kutlanan bir bayram haline getirir (Çay 1999: 285).

Atatürk, sahip olduğu tarihi birikim ile yüzyılların getirdiği koşulları ve içinde bulunduğu dünyanın gerçeklerini değerlendirerek; *Bizim, kendisinde açıklık ve uygulama imkânı gördüğümüz siyasî ilke, millî siyasettir* diyerek yeni Türk devletinde uygulanacak siyasetin niteliğini belirtir (Kemal Atatürk: 299). Ona göre: *Milletimizin, güçlü, mutlu ve istikrarlı yaşayabilmesi için, devletin bütünüyle millî bir siyaset izlemesi gerekmektedir* (Kemal Atatürk: 299). Cumhuriyetin ilk yılları Türkiye'de milli bir kimlik oluşturma süreci idi (Bilgin 1995: 114). Bu süreçte Türk tarihi ve kültürü üzerinde önemle durulur, milli bir tarih ve milli bir kimlik oluşturulmaya çalışılır. Atatürk, Türk tarihi ve kültürü ile ilgili çalışmalara önem verir ve destekler. Türklerin en eski geleneklerinden biri olan Nevruz'da bu doğrultuda ele alınır. Ankara'da Meclis'in açılışından sonra Nevruz Bayramı her yıl resmi törenlerle kutlanır. 1921'de ve ertesini yıl Mart ayında Nevruz geleneğini yaşatmak için, öğrencilerin, halkın ve devlet erkânının katılımıyla törenler düzenlenir (Şengül 2006: 168). Dönemin aydınları ve siyasetçileri de Nevruzu Milli Mücadele ile özdeşleştirmeye çalışırlar. 23 Mart 1921 tarihli Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde Besim Atalay'ın kaleme aldığı makalede bu

durum şöyle açıklanır; *Bu Ergenekon hadisesinden çıkacak mühim netice, bizim bugünkü millî mücadelemizle benzeşmesidir. Dokuz kişiden türeyerek düşmanlarından intikam alan Türk soyunun, bugün de kendi varlığına kastedenlere karşı silahlanmış ve yarın muvaffakiyetini temin edeceğine ve Ulu Tanrı'nın yardımı ve milletin gayretleriyle kara günlerden kurtulacağına eminim* (Tural 2000: 343-350). Yine 23 Mart 1922 tarihli Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde “Resm-i Geçid” başlığı altında Nevruz kutlamaları ile ilgili haberler yer alır (Hâkimiyet-i Milliye: 23 Mart 1922).

5. Sonuç

Türk tarihi kadar eski olan Nevruz Bayramı Türk kültür ve tarihinin temel değer taşlarından birisini oluşturmaktadır. Nevruz, asırlarca Türk gelenek ve görenekleriyle zenginleşmiş millî bir bayramdır. Baharın gelişini müjdeleyen Nevruz tüm Türk dünyasında şenlikler düzenlenerek hep birlikte coşkuyla kutlanır. Nevruz bayramı, emeğe, hayata, tabiata muhabbetin sembolüdür. Türkleri birbirine kenetleyen bir millî örfler, adetler ve gelenekler bütünüdür. Nevruz, Ata yadigârı Türkistan'dan doğan bir bereket ve sevgi bayramıdır. Nevruz, Türk dünyasının kültürel bir müşterekidir.

KAYNAKÇA

- AHMEDOV, Allahverdi (2002), “Nevruz Bayramı'nın Türk Kültüründeki Yeri ve Önemi”, *Nevruz Bayramı'nın Türk Kültüründeki Yeri ve Önemi Konulu Makaleler*, 1-4.
- ALYILMAZ, Semra (2009), Maslenitsa ve Nevruz Bayramları Arasındaki İlişki”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (Karadeniz Sosyal Araştırmaları Özel Sayısı) II (7)*: 29-54.
- ATATÜRK, Mustafa Kemal (2004), *Nutuk (1919-1927)*, Bugünkü Dille Yay. Haz. Zeynep Korkmaz, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- BİLGİN, N. (1995), “Kimlik Arayışı Olarak Resmi Tarih”, *Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları (1994 Buca Sempozyumu)*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- BOYRAZ, Şeref (2002), “Nevruzla İlgili Yeni Yaklaşım Denemeleri ve Nevruzla Kehanet Yapma”, *Folklor/Edebiyat*, Sayı 32, 287-296.
- ÇAĞATAY, Neşet (2000), “Kuzey Yarımküre Halklarının Yılbaşı Günü Nevruz”, *Uluslararası Nevruz Sempozyumu Bildirileri*, 19-23.
- ÇAY, Abdulhalûk M. (1999), *Nevrûz Türk Ergenekon Bayramı*, Ankara.
- ÇOBANOĞLU, Özkul (2000), “Türk Dünyası Sosyo-Kültürel Bağlamında Nevruz Bayramının Yapısal ve İşlevsel Bakımlardan Halkbilimsel Çözümlemesi”, *Uluslararası Nevruz Sempozyumu Bildirileri*, 33-38.
- DEVELLİOĞLU, Ferit (2007), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi.
- EBULGAZİ Bahadır Han (1925), *Şecere-i Türk*, Yayına Haz. Rıza Nur, İstanbul.
- FEDAİ, Harid (2004) “K.K.T.C’de Nevruz”, *Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi*, 317-327.

- GELDİYEV, Gurbandurdi (2004), “Türkmenistan’da Nevruz”, *Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi*, 409-419.
- GENÇ, Reşat (1995), “Türk Tarihinde ve Kültüründe Nevruz”, *Türk Kültüründe Nevruz Uluslar arası Bilgi Şöleni Bildirileri*, 15-23.
- GENÇ, Reşat (1997), “Türk Tarihinde ve Kültüründe Nevruz”, *Anayurttan Atayurda Türk Dünyası*, Sayı 12: 1-9.
- GÜNAY, Ünver (2006), “Türk Dünyasında Kronolojik Sistemler”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 20: 239-272.
- GÜNGÖR, Harun (1995), “Önasya Kültürlerinde Yeniden Doğuş ve Türklerde Nevruz”, *Türk Kültüründe Nevruz Uluslar arası Bilgi Şöleni Bildirileri*, Ankara.
- GÜZEL, Abdurrahman (1996), “Türk Kültüründe Nevruz ve Milli Birlik-Beraberlik”, *Türk Dünyası Nevruz İkinci Bilgi Şöleni Bildirileri*, Yay. Haz. Sadık Tural-Elmas Kılıç, Ankara.
- Hâkimiyet-i Milliye*, “Resm-î Geçid”, 23 Mart 1922.
- İŞANKULOV, Cabbar (2004), “Özbekistan’da Nevruz An’aneleri”, *Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi*, 343-357.
- İNAN, Abdülkadir (1976), *Eski Türk Dini Tarihi*, İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İSLAMOĞLU, Mahmut (1995), “Kıbrıs’ta Nevruz”, *Anayurttan Atayurda Türk Dünyası*, Yıl: 3, C. II, Sayı 8.
- KAFALI, Mustafa (1995), “Türk Kültüründe Nevruz ve Takvim”, *Türk Kültüründe Nevruz Uluslar arası Bilgi Şöleni Bildirileri*, 20-22 Mart 1995, Ankara.
- KARATAYEV, Olcabey K. (1997), “Kırgız Tarihi ve Nevruz”, *Anayurttan Atayurda Türk Dünyası*, Yıl:5, Sayı: 12.
- KÖROĞLU, Kemalettin (1999), “Mezopotamya’da Yeni Yıl Törenleri Nevruz’un Kökeni”, *Türk Dünyasında Nevruz*, 35-39.
- LEVY, R. (1964), “Nevrûz”, *İslam Ansiklopedisi*, C.9: 233-234.
- MAKAS, Zeynelâbidin (1987), *Türk Milli Kültüründe Nevruz*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını.
- MALINOWSKI, Bronislaw (1998), *İlkel Toplum*, Çev. Hüseyin Portakal, İstanbul: Öteki Yayınevi.
- NERİMANOĞLU, Kamil Veli (2004), “Azerbaycan’da Nevruz”, *Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi*, 241-253.
- OSMANOĞLU, Ayşe (2008), *Babam Sultan Abdülhamid*, İstanbul: Selis Kitaplar.
- ÖNAL, Mehmet Naci (2000), “Muğla’da Nevruz”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi I (3)*: 183-197.
- ÖZTÜRK, Levent (1996), *İslam Toplumunda Bir Arada Yaşama Tecrübesi*, İstanbul: İnsan Yayınları.
- PIRVERDİOĞOLU, Ahmet (2002), “Türklerde Yılbaşı ve Bahar Geleneği”, *Türkler*, C. 3: 44-49.

- RACABOV, Nazar (2000), “Nevruz Asya Halklarının Ezeli Bayramı (Özbekistan Örneğinde Nevruz)”, *Uluslar arası Nevruz Sempozyumu Bildirileri*, 145-157.
- SAMİ, Şemsettin (2006), *Kamus-i Türkî*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- TEPEKAYA, Muzaffer (2002), “Türk Kültüründe ve Tarihinde Nevruz”, *Türkler*, C. 3: 600-610.
- TURAN, Mustafa (1998), “Tarihi Kaynaklar Işığında Nevruz’un Menşei Meselesi”, *Milli Folklor V (37)*: 90-104.
- TURAL, M. Akif (2000), “Milli Mücadele ve Atatürk Devrinde Nevruz Kutlamaları”, *Türk Dünyasında Nevruz Üçüncü Uluslar arası Bilgi Şöleni Bildirileri*, Ankara.
- TUTAR, Hasan (2002), “Tarihte ve Mitolojide Nevruz”, *Türkler*, C. 3: 611-621.
- TÜRKDOĞAN, Orhan (1996), “Eski Bir Kültür Kodu Olarak Nevruz”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı 100: 23-38.
- UCA, Alaattin (2007), “Türk Toplumunda Nevruz-I”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 32: 137-170.
- <http://www.necatidemir.net/images/demir/bkosem/nevruz.pdf>